

ning der Kerken betreffende, zijn met gemeen accoord alzoo vastgesteld, dat zij, zoo het profijt der Kerken anders vereischte, veranderd, vermeerderd en verminderd mogen en moeten worden; nogtans zal het geene bijzondere Kerk vrijstaan zulks te doen, maar alle zullen arbeiden om deze te onderhouden, totdat door eene Synode anders worde vastgesteld" ¹⁾.

Kon en mocht dat gezegd worden? — is nu allereerst onze vraag. De bedoelde Synoden waren zonder twijfel overtuigd, dat zij recht hadden tot het vaststellen eener algemeene kerkenordering. Maar bezaten zij dat recht inderdaad? Vooral en met name de vergadering, die het eerst zulke vaststelling heeft ter hand genomen; die in aantal en in aanzien zoo geringe schare, die in 1571 te Emden bijeen was; waaraan ontleende zij het recht tot een regelend optreden? Wie of wat gaf haar de bevoegdheid, die zij blijkbaar zelve zich toekende?

Alle op haar volgende Synoden konden nog een rechtsgrond vinden in het reeds aangehaalde slotartikel van de Emdensche acta, en dus in bepalingen die nu eenmaal bestonden. Maar te Emden zelf kon daarvan natuurlijk geen sprake zijn. Juist integendeel. Volgens de officieel bestaande algemeene Kerkenordering, die reeds sedert eeuwen ook in Nederland gegolden had, en die nog pas te voren bevestigd was door het Trentsche concilie, was die Emdensche vergadering eenvoudig te beschouwen als eene samenrotting van afvallige oproermakers, en kwam aan de deelnemers wel niets anders toe, dan dat zij, als ketters en scheurmakers van de ergste soort, ban en doodvonnis overwaardig waren.

Politiek gezag kon hun evenmin ten goede komen; want de Nederlandsche Overheid van die dagen was het met de Roomsche beschouwing geheel eens. Bij alle volgende Synoden was dat anders. Regelende macht werd haar door de Overheid wel niet toegekend; maar zij werden toch erkend als Synoden, en zij vonden soms ook medewerking en zelfs goedkeuring van besluiten. Maar in 1571 kon daarvan geen sprake zijn. De aanzienlijken die hun steun gaven, ook de Prins van Oranje, die zeer zeker het samenkomen bevorderd heeft, ook al was hij daarna met den afloop niet geheel tevre-

¹⁾ Het bovenstaande is de letterlijke vertaling van het laatste artikel der (oorspronkelijk in het Latijn gestelde) Emdensche Kerkenordering. Het is bijna woordelijk overgenomen in alle volgende Kerkenordeningen (behalve in die van 1578; welke weglating echter stellig niet opzettelijk was), alleenlijk vermeerderd met de bijvoeging, die noodzakelijk werd, toen de bijzondere Kerken geregeld samenkwamen in Classen, particuliere en generale Synoden.